

References:

1. Bodnar S.V. (2016). Problema formuvannya inshomovnoyi dyskursyvnoyi kompetentnosti maybutnikh ekonomistiv [The problem of formation of foreign language discursive competence of future economists]. Visnyk Dnipropetrovs'koho universytetu imeni Al'freda Nobelya. Seriya "Pedahohika i psykholohiya", no. 1 (11), pp. 158–165. [in Ukrainian]
2. Martynova R. Yu. (2004). Tsilisna zahal'nometodychna model' navchannya inozemnykh mov : monohrafiya [A holistic universal methodological model of teaching foreign languages : monograph]. K. : Vyshcha shkola, 454 s. [in Ukrainian]
3. Mezhdunarodnaya konventsyya o podgotovke i diplomirovanii moryakov i nesenii vakhty 1978 g., izmenennaya konferentsiyey 1995 g. [International Convention on the Training and Certification of Seafarers and Watchkeeping 1978, amended by the 1995 conference]. (1996). St. Petersburg: ZLO NIIMF. 551 s. [in Russian]
4. Onishchuk V. A. (1987). Didaktika sovremennoy shkoly : posobiye dlya uchiteley [The didactics of the modern school: a manual for teachers]. K : Radyans'ka shkola, 351 s. [in Russian]

Самоненко Н. В. Принципи організації процесу навчання англomовного ділового писемного мовлення майбутніх судноводіїв.

Розглядається проблема навчання англomовного ділового писемного мовлення майбутніх судноводіїв. Виявляються і обґрунтовуються дидактичні принципи організації процесу навчання англomовного ділового писемного мовлення майбутніх судноводіїв, а саме: взаємозв'язку навчання і виховання, науковості матеріалу, що досліджується, наочності в презентації матеріалу, послідовності в навчанні матеріалу, що вивчається, доступності для кращого засвоєння матеріалу, міцності збереження вивченого мовного і мовленнєвого матеріалу в пам'яті, правомірності переходу до вивчення кожної наступної частини мовного і мовленнєвого матеріалу за умови їх повного засвоєння, актуальності та змісту навчальної діяльності, інтегрованого навчання. Вищезначені принципи і смисловий зміст професійної діяльності майбутніх судноводіїв забезпечують основу для розробки відповідної лінгво-дидактичної моделі процесу навчання.

Ключові слова: професійне навчання, методика навчання, англomовне ділове писемне мовлення, принципи організації процесу навчання, майбутні судноводії.

Samonenko N. V. Principles of organizing the process of teaching Business English written communication to future seafarers.

The article deals with the problem of teaching Business English written communication to future seafarers. The didactic principles of organizing the process of teaching Business English written communication to future seafarers are revealed and grounded in the work. Among the didactic principles there are the following: the interconnection between education and upbringing, the scientific nature of the material under study, the use of visual aids during the presentation of the material under study, the sequence of the material training, the availability of the material, the durability of keeping the language and speech material in memory, the relevancy of the transition to study the next part of the language and speech material under the condition of their complete mastering, the topicality of the contents under study and integrated learning. These principles and the meaningful content of the professional activities of future seafarers provide the basis for developing an appropriate lingua-didactic model of the teaching process.

Key words: professional training, methods of teaching, Business English written communication, principles of organizing the teaching process, future seafarers.

УДК 37.02

DOI <https://doi.org/10.31392/2311-5491/2019-68.41>

Слободиська О. А.

ВИКОРИСТАННЯ АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Сьогодні в Україні відбуваються глобальні зміни як в освіті, так і в інших галузях. Одним із основних завдань загальної середньої освіти є робота над вихованням особистості, яка буде розвиненою духовно та інтелектуально, соціалізованою, стресостійкою та конкурентоспроможною. Предмети мистецького циклу в системі загальної середньої освіти мають не лише вирішувати завдання безпосереднього духовного розвитку особистості, естетичної та загальної культури, але й сприяти оволодінню нею комплексом соціально-психологічних компетентностей. Тому майбутні вчителі музичного мистецтва у процесі навчання та підготовки до практичної роботи повинні оволодіти хорошими професійними знаннями, вміннями та навичками.

Одним із методів такого різнобічного впливу на майбутнє покоління є використання арт-терапевтичних технологій, щоб допомогти учням долати суб'єктивні труднощі, які чекають їх за дверима школи. Актуальність та ефективність різних видів арт-терапії в навчально-виховному процесі з метою творчого розвитку особистості, вільного самовираження та самопізнання підтверджується підвищеним інтересом вчителів та психологів, великою кількістю наукових праць та подальших досліджень у цій галузі.

Ключові слова: мистецька освіта, музикотерапія, здоров'язберігаючі технології, Нова українська школа, дихальні вправи, лікування мистецтвом.

Сучасний світ – це світ великих швидкостей, де дуже нестабільне соціальне середовище: напружений ритм життя, постійні перенавантаження і стреси захоплюють все більші аудиторії, починаючи вже з молодшого шкільного віку. Кожен з нас щодня стикається з потребою опанування великого об'єму інформації, використання знань і навичок. Здоров'я підрастаючого покоління є головною умовою та показником особистісно-зорієнтованої освіти. Саме тому головним завданням сучасної школи є розкриття здібностей кожного учня, виховання особистості, готової до життя у високотехнологічному конкурентному світі.

Предмети мистецького циклу в системі загальної середньої освіти мають не лише вирішувати завдання безпосереднього духовного розвитку особистості, естетичної та загальної культури, але й сприяти оволодінню нею комплексом соціально-психологічних компетентностей [5, с. 156]. Важливим напрямом роботи майбутнього вчителя музичного мистецтва можна виділити розробку мети і завдань, методів, прийомів роботи з використанням здоров'язберігаючих технологій, які не актуалізовані у сучасних програмах з музичного мистецтва. У сучасній системі освіти актуальним є питання використання унікальних можливостей уроку музичного мистецтва як засобу реалізації здоров'язберігаючих технологій шляхом впровадження методів арт-терапії.

Мета статті – виділити основні види арт-терапевтичних технологій та підкреслити доцільність їх використання у процесі підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва.

Термін **“арт-терапія”** (*art therapy* – зцілення мистецтвом) означає зцілення за допомогою творчості з метою висловлення людиною свого психоемоційного стану.

Актуальність та ефективність різних видів арт-терапії в навчально-виховному процесі з метою творчого розвитку особистості, вільного самовираження та самопізнання підтверджується широким спектром наукових праць з музикотерапії (Г. Батищева, О. Отіча, Т. Борисова, Л. Гаврилова, В. Драганчук, В. Дутчак, О. Олексюка, Т. Крижанівської, В. Петрушина, С. Шушарджана та інші), танцювально-рухової терапії (Г. Волкова, І. Вольпера, В. Паробій та інші), казкотерапії (О. Бреусенко-Кузнєцова, І. Вачкова, А. Гнезділова, Д. Соколова, О. Тихонова та інших).

Вивчаючи різні підходи та пояснення поняття арт-терапії, можна виділити три головних її функції:

- 1) катарсична – очищаюча, допомагає подолати різноманітні негативні стани;
- 2) регулятивна – регулює психосоматичні процеси, забезпечує зняття нервово-психічної напруги;
- 3) комунікативно-рефлексивна – сприяє корекції порушень спілкування, формуванню адекватної міжособистісної поведінки.

У міжнародній класифікації арт-терапія представлена у чотирьох напрямках:

- 1) власне арт-терапія (у деяких джерелах «ізотерапія») – за допомогою образотворчого мистецтва;
- 2) драматерапія – за допомогою сценічної гри;
- 3) танцювально-рухова терапія – з використанням руху і танцю;
- 4) музикотерапія – за допомогою звуків і музики.

Звісно, на уроках музичного мистецтва, найбільш актуальною виступає саме музикотерапія, складниками якої є вокальна та дихальна терапії.

Голос – це своєрідний індикатор здоров'я людини. Термін **“вокалотерапія”** запропонований основоположником наукової музикотерапії С. В. Шушарджаном у 1991 році, який з успіхом використав вокал у лікуванні бронхіальної астми. Виявлено, що під час співу виникають вібрації у внутрішніх органах, які здійснюють своєрідний акустичний масаж, активізуючи мікроциркуляцію та кровообіг, таким чином покращуючи самопочуття [8].

Вокалотерапія нерозривно пов'язана з дихальною терапією, адже спів – це складний психофізіологічний акт, в якому поєднуються дихання з одночасними коливаннями голосових зв'язок. На фазі видиху голосові зв'язки, розташовані в гортані, є джерелом звукоутворення. Вдих носом за відкритого рота можна визначити терміном «активна пауза» [9]. Головною якістю співочого вдиху є безшумність – за нерухомості плечей і грудної клітини автоматично тягне за собою всю основну установку дихальної мускулатури.

Працюючи над подовженням видиху з метою якісного виконання повільних пісень, ми не лише створюємо умови для збільшення обсягу легень та їхньої вентиляції, але і сприяємо покращенню вокальних умінь учня. Майбутньому вчителю музичного мистецтва у контексті використання дихальної терапії буде корисно ознайомитися з дихальною гімнастикою О. М. Стрельнікової [10]. Після таких занять дихання стає більш економним, та від цього, як стверджують вчені, безпосередньо залежить працездатність людини.

Дихальна гімнастика являє собою цілеспрямовану свідому активність людини, в основі якої лежить довільна регуляція дихання. Вчителю музичного мистецтва під час занять дихальною гімнастикою варто враховувати деякі особливості її використання, а саме:

- 1) перед заняттям забезпечити якісне провітрювання приміщення;
- 2) використовувати певний інвентар для візуалізації процесу дихання, наприклад: надувати повітряні кульки, видувати повітря у склянку з водою через соломинку, піддувати клаптики паперу або вату тощо;
- 3) використовувати метод наочності та контакту (показувати учню на власному прикладі різницю між різними типами дихання, вчити учня сприймати на дотик положення грудної клітини та м'язів живота під час дихання);

- 4) акцентувати увагу саме на внутрішніх відчуттях учня;
- 5) забезпечити ігровий характер вправ;
- 6) заохочувати дитину відчувати задоволення від занять тощо.

Також на уроках музичного мистецтва доцільно використовувати фольклорну арт-терапію. Фольклор є ідеальною платформою для розвитку усіх органів чуття, пам'яті, уваги, волі, а також фундаментом для формування національної самосвідомості. Мелодії народних пісень та обрядів супроводжуються танцем, заклинаннями, театралізованими діями. Вони виникали як природні прояви психофізичних станів людини, її природних фізіологічних можливостей, саме тому фольклорна арт-терапія забезпечує здорову взаємодію людини з навколишнім світом, людьми та із собою. Дуже інформативним у цій галузі є досвід Л. Д. Назарової [6], яка пропонує використовувати пісенний фольклор як природну систему інтегративної арт-терапії, що містить у собі лікування звуком, музикою, рухом, драмою, малюнком, кольором і несе в собі приховані інструкції по збереженню цілісності людської особистості.

Важко переоцінити позитивний музично-педагогічний вплив фольклорного матеріалу на розвиток вокальних умінь та формування творчої особистості. Розспівки, побудовані на українській мелодії, містять в собі інформацію, яка також виконує психокорекційну роботу. Висота, тривалість та сила звучання певних тонів має терапевтичний вплив як на внутрішні органи, так і на психічний стан особи. Використання зразків української народної творчості у процесі навчання підростаючого покоління є однією з найактуальніших проблем в сучасній системі національного виховання. Як зазначає І. Єгорова, "її успішне вирішення зумовлює пошук як новітніх технологій в галузі теорії і методики навчання, так і відродження та творче переосмислення багатого досвіду попередніх поколінь" [1, с. 254].

Нині в Україні розпочато масштабну реформу загальної середньої освіти, що має перетворити школу на важіль соціальної рівності та згуртованості, економічного розвитку та конкурентоспроможності [2, с. 70]. Саме тому використання фольклору на уроках музичного мистецтва є актуальним не лише в контексті арт-терапевтичних технологій, а й відповідає основним завданням Нової української школи.

Також музикотерапія тісно пов'язана з казкотерапією, принципи якої можна ототожнити з драматерапією насамперед через передачу музичного образу героя, теми і сюжету в музиці. Т. Д. Зінкевич зазначав, що казка так само багатогранна, як і життя. Саме це робить казку ефективним психотерапевтичним, виховним і розвиваючим засобом. Народна казка несе в собі культуру етносу, що її створив, а отже – національний образ світу, національні цінності та ідеали, традиційні моделі і стереотипи поведінки [3].

Цікавою є драматерапія у поєднанні з фольктерапією. В нашому епосі є багато тем, які можна застосувати у драматерапії – ігри, ритуали, пісні, танці. Виконання пісні може доповнюватися драматерапією, що буде мати додатковий ефект. У драматерапії доцільним є використання масок (створення мальованих масок, масок з пап'є-маше, робота з готовими масками) та ляльковий театр.

Доцільним є використання на уроках музичного мистецтва різноманітних рухів, пластичних імпрровізацій, танців під музику, що також можуть виступати як окремий засіб арт-терапії. Загальновідомо, що рухи контролюються центральною нервовою системою, яка координує узгоджену роботу органів і м'язів. Допмагаючи учням проявляти в рухах під музику свободу їх тіла, вчитель музичного мистецтва надає їм можливість відчуті і духовну свободу, свободу дій і самовираження.

Висновки. Узагальнюючи вищевикладене, можна з упевненістю констатувати, що арт-терапія покликана сприяти духовно-моральному вихованню учнів, відкриваючи перед ними нові простори для самопізнання та вільного творчого самовираження. Арт-терапія допомагає усунути прояви негативного психоемоційного стану, вирішити наявні психологічні проблеми та є ефективним методом лікування неврозів, які сьогодні все більше вражають не тільки учнів, а й вчителів, як в процесі отримання освіти, так і в сучасному житті.

Тому майбутні вчителі музичного мистецтва у процесі навчання та підготовки до практичної роботи повинні оволодіти не лише хорошими професійними знаннями, вміннями та навичками, але й методикою та особливостями використання арт-терапевтичних технологій, щоб допомогти учням долати суб'єктивні труднощі, які неминуче виникають на життєвому шляху кожної людини.

Використана література:

1. Єгорова І. В. Методичні засади формування національної свідомості у підлітків на уроках музики. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Теорія і методика мистецької освіти. Випуск 1 (6) : збірник наукових праць*. Київ : Видавництво НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2004. 284 с.
2. Задорожна-Книгицька Л. В., Нетреба М. М. Наукові підходи до професійної підготовки педагогів для Нової української школи. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Випуск 66 : збірник наукових праць*. Київ : Видавництво НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2019. 228 с.
3. Зінкевич Т. Д., Михайлов А. М. Теория и практика сказкотерапии. Санкт-Петербург : "СМАРТ", 1996. 100 с.
4. Морозов В. П. Об экспериментально-теоретических исследованиях голоса певца и их значения для вокальной педагогики. *Сборник статей : Вопросы вокальной педагогики. Вып. 6*. Санкт-Петербург : "Музыка", 1982. с. 141–180.
5. Назаренко Л. М. Інтерактивне спілкування школярів як засіб формування їх соціально-психологічних компетентностей. *Підготовка вчителя у контексті Європейського простору : Збірник наукових праць / За ред. проф. Левківського М.В. Житомир : Видавництво ЖДУ ім. І.Франка, 2005. 260 с.*
6. Назарова Л. Д. Фольклорна арт-терапія. Санкт-Петербург : "Речь". 2002. 239 с.

7. Петрушин В. И. Музыкальная психотерапия. Теория и практика: Учебное пособие для студентов высших учебных заведений. Москва : «ВЛАДОС», 2000. 176 с.
8. Шушарджан С. В. Музыкальная терапия и резервы человеческого организма. Москва : Антидор, 1998. 363 с.
9. Шушарджан С. В. Физиологические особенности воздействия вокалотерапии на организм человека. Москва : РУДН, 1994. С. 142–146.
10. Щетинин М. Н. Дыхательная гимнастика Стрельниковой. Москва : «Метафора», 2007. 128 с.

References:

1. Egorova, I. V. (2004) *Metodychni zasady formuvannya natsional'noyi svidomosti u pidlitkiv na urokah muzyky*. Kyiv : Vydavnytstvo NPU im. M. P. Dragomanova. P. 284 [in Ukrainian].
2. Zadorozhna-Knignitska, L. V., Natreba, M. M. (2019) *Naukovi pidhody do profesiyanoi pidgotovky pedagogiv dlya Novoyi ukrayinskoyi*. Kyiv : Vydavnytstvo NPU im. M. P. Dragomanova. P. 228 [in Ukrainian].
3. Zinkevich, T. D., Mihaylov A. M. (1996) *Teoriya i praktika skazkoterapii*. Sankt-Peterburg : «SMART». P. 100 [in Russian].
4. Morozov, V. P. (1982) *Ob eksperimentalno-teoreticheskikh issledovaniyah golosa pevtsa i ih znachenii dlya vokalnoi pedagogiki*. Sankt-Peterburg : «Muzyka». P. 141–180 [in Russian].
5. Nazarenko, L. M. (2005) *Interaktyvne spilkuvannya shkolyariv yak zasib formuvannya yih sotsialno-psihologichnyh kompetentnostey*. Zhitomir : Vidavnytstvo ZhDU Im. I. Franka. P. 260 [in Ukrainian].
6. Nazarova, L. D. (2002) *Folkloronaya art-terapiya*. Sankt-Peterburg : «Rech». P. 239 [in Russian].
7. Petrushin, V. I. (2000) *Muzykalnaya psihoterapiya*. Moskva : «VLADOS». P. 176 [in Russian].
8. Shushardzhan, S. V. (1998) *Muzykoterapiya i rezervy chelovecheskogo organizma*. Moskva : «Antidor». P. 363 [in Russian].
9. Shushardzhan S. V. (1994) *Fiziologicheskie osobennosti vozdeystviya vokaloterapii na organizm cheloveka*. Moskva : «RUDN». P. 142–146 [in Russian].
10. Shchetinin M. N. (2007) *Dykhatel'naya gimnastika Strel'nikovoy* [Breathing exercises Strelnikova]. Moscow : «Metafora». P. 128 [in Russian].

Слободиская Е. А. Использование арт-терапевтических технологий в подготовке будущих учителей музыкального искусства.

Сегодня в Украине происходят глобальные изменения как в образовании, так и в других отраслях. Одна из основных задач общего среднего образования – это работа над воспитанием личности, которая будет развитой духовно и интеллектуально, социализированной, стрессоустойчивой и конкурентоспособной. Предметы художественного цикла в системе общего среднего образования должны не только решать задания непосредственного духовного развития личности, эстетической и общей культуры, но и способствовать овладению комплексом социально-психологических компетентностей, поэтому будущие учителя музыкального искусства в процессе учебы и подготовки к практической работе должны овладеть хорошими профессиональными знаниями, умениями и навыками.

Одним из методов такого разностороннего влияния на будущее поколение является использование арт-терапевтических технологий, с целью помочь ученикам преодолевать субъективные трудности, которые ожидают их за пределами школы. Актуальность и эффективность разных видов арт-терапии в учебно-воспитательном процессе с целью творческого развития личности, свободного самовыражения и самопознания подтверждается повышенным интересом учителей и психологов, большим количеством научных работ и дальнейших исследований в этой отрасли.

Ключевые слова: искусство, музыкотерапия, здоровьесберегающие технологии, Новая украинская школа, дыхательные упражнения, лечение искусством.

Slobodyska O. A. The use of art-therapies technologies is in preparation of future teachers of musical art.

Today in Ukraine there are global changes in education and in other sectors. One of the main objectives of General secondary education is the education of the individual, which will be developed spiritually and intellectually, socially competent, resilient and competitive. Subjects of the artistic cycle in the system of General secondary education must not only solve the immediate task of the spiritual development of the personality, aesthetic and General culture, but also contribute to the mastery of her complex social and psychological competences. Therefore, future teachers of musical art in the process of studying and preparation for practical work should possess good professional knowledge, abilities and skills.

One of the methods such a versatile influence on the future generation is the use of art therapeutic techniques to help students overcome the subjective difficulties that await them outside the school. The relevance and effectiveness of different types of art therapy in the educational process with the purpose of creative development of personality, free expression and self-exploration confirmed the increased interest of teachers and psychologists, a large number of scientific papers and further research in this field.

Key words: musical art, therapy, health saving technologies, the New Ukrainian school, breathing exercises, art therapy.